

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum spei contrarietur desperatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

malia timent & sperant ex obiecto futuro cognito, tunc animalia ponuntur nobiliter appetere, ut pote ex propria causa appetitus animalis. Et seruat uniformitas passionum eorum: quoniam si cupit amare & odium, delectantur & tristantur animaliter ex propriis obiectis illarum passionum cognitis mota, ita timent &c. Et licet de nobilitate non sit dubium, de veritate tamen questio est. Cum enim ex possibilitate faciat natura melius, nec ullam perfectionem possibilem inueniri in aliquo genere denegat, & appetere futura cognita, si poneretur, esset non parua perfectio nis in natura sensitua, ad hoc tota quae sitio deuenit, an sit possibile cognoscere futura notitia pure sensitua. Si enim possibile est, negandum nullo pacto est inueniri in animalibus, si autem impossibile, non deficit natura, sed suppletur in finitudo, quod impossibile erat fieri ab obiecto, ut animalia fallerentur. Ad percipiendum autem hoc, oportet cauere ne fallamur, inueniendo cognitionem sensitua in nobis: quoniam in nobis ex coniunctione ad partem in intellectuam plus aliquid fortia est, qua sua puritas se extendit, ut patet de reminiscencia, que est actus partis sensituae, ut dicitur in libro de Memoria & reminiscencia, & tamen soli homini conuenit propter causam iam dictam. Ex actibus quoque ipsorum animalium falli possumus facile, quia cum ex duabus supradictis possit procedere causis, si una illarum determinate inferatur, erit sophisma consequens: nec est uoluntarium aut temerarium affirmare appetitum animalium futuri, & dabitur de causa eius, an sit cognitio futuri in appetente existens, an in datore nature: quoniam manifeste uidentur, in animalibus quosdam actus ex syllogismo procedentes, ut patet ex supradictis, & tamen causam eorum non dicimus discursum in eis: sed instinctum nature ab arte diuina impressum, ordinate mouentem, sicut in horologio artis ordo relucet, & ordinate sonat, sublatam ergo uia ex experientia in nobis, & ex actibus posterioribus in animalibus, ex ipsa natura cognitionis sensituae & futuri, inuestigandum hoc restat: futurum, cum sit temporis differentia, constat quod perceptibile est sensitua cognitione, quatenus tempus est: quoniam memoria tempus praeteritum cognoscit determinate, ut heri, & indeterminate, ut olim. Memoratur enim & quod heri uidimus, & quod olim non certo nobis die audiuimus hoc: unde si futurum perceptioni sensus re praesentat ex ratione propria, qua futurum est, oportet quod hoc habeat non secundum id, in quo conuenit cum praeterito, & ex hoc apparet, quod futurum ex hoc, quod non est in seipso, non repugnat perceptioni sensituae: in hoc enim conuenit cum praeterito, neutrum enim est in seipso: & tamen illud percipitur memorando: proprium autem futuro, ut distinguitur contra praeteritum & praesens, est non esse, nec fuisse, ac per hoc non immutatur nec immutasse sensum. & quoniam non aliter percipitur tempus a parte sensitua, nisi per immutationem, ideo futurum repugnat perceptioni sensituae. Cum tempus sit numerus motus secundum prius & posterius, non aliter percipitur sensu ipsi, nisi percipiendo quandam distantiam successiuam ab illa mutatione usque ad illam, & sic deperdit in parte sensitua hac & illa mutatione percipitur tempus, per quod illius tantum temporis praeteriti meminimus, cuius immutatio aliqua deperdit retinetur, unde cum futuri immutationes non sint in anima praeterita, qua diu futurum est, imperceptibile erit in sensu.

uifu, tamen ex his quae uidet animal in praesenti, mouetur eius appetitus in aliquod futurum, uel persequendum, uel uitandum.

ARTICVLVS IIII.

Utrum spei contrarietur desperatio.

AD QVARTVM sic proceditur. Vnde, desperatio non sit contraria spei. Vnde, n. unum est contrarium, ut dicitur in 10. * Meta. sed spei contrariatur timor: non ergo contrariatur ei desperatio.

¶ 2 Præ. Contraria uidentur esse circa idem: sed spes & desperatio non sunt circa idem: nam spes respicit bonum, desperatio autem est propter aliquod malum impediuum adptionis boni: ergo spes non contrariatur desperatio.

¶ 3 Præ. Motui non contrariatur motus, quies uero opponitur motui, ut priuatio: sed desperatio magis uidetur importare immobilitatem, quam motum: ergo non contrariatur spei, quae importat motum extensionis in bonum speratum.

SED CONTRA est, quod desperatio nominatur per contrarium spei.

RESPON. Dicendum, quod sicut

A stitia parte futurum, ut sic. Et propterea in litera dicitur, quod bruta non percipiunt futura, sed spes, & similiter timor: & uniuersaliter quaelibet passio irascibilis in eis est motus animalis appetitus secundum substantiam, quia est actus secundus elicited ex cognitione, seu obiecto cognito ab appetente causatus: sed est naturalis secundum quid, pro quanto natura supplet, non obiectum cognitum (quia, ut in litera dicitur, ex praesenti cognito sperant) sed proprietatem eius: quia sperant futurum, & non ex futuro ab eis cognitio mouentur. Sciunt tamen cum his, quod sicut magna est differentia in dicendo, A est futurum, & dicendo, A erit: quoniam cum ueritate prima, ita fallitas secunda, ut dicitur in De somno & uig. ita in essendo, quoniam ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur uera, vel falsa: & similiter in representando, immutando, & cognoscendo. primum enim ad id, quod in praesenti de futuro praenit, id est causas futuri spectat: secundum ad ipsum quod futurum est, cum enim dicimus pluuia futuram, causas pluuiae significamus ad esse preparatas ad eam, cum autem dicimus, pluuia erit, ipsam pluuiam ponendam in esse dicimus: ubi manifeste liquet, quod si causa ille impediuntur, secundum dictum non fuit uerum, sed primum tantum: & consequenter aliud & aliud esse significabat, ut dictum est. Quia igitur aliud est nosse, quod A, est futurum, & aliud quod A erit, & differunt penes differentiam praesentis & futuri, quia dum cognoscitur quod A, est futurum, cognoscitur praesens preparatio futuri: dum cognoscitur uero quod A erit, cognoscitur ipsum futurum: & sensitua cognitioni non praesens, sed futurum repugnat, consequens est, quod licet sensitua pars non possit percipere quod quam timet, percussio comminatio erit, aut quod captio praedae separata erit, non prohibetur tamen percipere, quod futura est, sicut enim ouis uidens lupum, ex sensu speciebibus elicit, & percipit inimicum: ita canis uidens leporem sic distantem, elicit & percipit praedam futuri. Ni hil uideo huic obitare: futuritio, n. sicut & praeteritio, inter intentiones elicitas ex speciebus sensuatis numeranda uis. pp quod non est extra genus perceptibilium sensu: & est praesens, pp quod immutare potest sensituum partem, & later sub speciebus sensuatis in respectu ad alia animalia. Sicut enim inimicitia defertur cum speciebus sensuatis ex lupo ab oue, & non cum eiusdem sensuatis ab alio lupo: ita intentio futura pluuiae, praedae, lestonis, uindictae &c. defertur animalibus istis, & non aliis, nisi forte quis dicat, quod quia intentio futuri refert non ens: dicit enim habitudinem preparationis ad id, quod futurum est, quod constat non esse, & nisi cognoscatur preparatio illa, ut sic, non percipitur intentio futuri. Sed hoc non obstat uideatur, quia sicut animalia non negantur percipere possibile uel impossibile, ut sunt differentiae potentiarum, ut in litera dicitur in responsione ad secundum: ita nec huiusmodi intentiones futurorum. Quod autem animalia cognoscant possibile eis, uel impossibile, ex eo apparet, quod canis motus ad capiendam coturnicem in aliquanta distantia, eandem coturnicem magis sibi appropinquantem super arborem se locantem miratur, & desistit a motu appetens illam. haec enim diuersitas non ex parte appetitus, sed cognitionis prouenit: permanet siquidem in appetitu, sed apprehendit impossibilem sibi peruenitionem usque ad illam illic, quam prius alibi apprehendebat possibilem: neutrum tamen cognoscit comparando potentiam ad actum,

supradictum est, in mutationibus inuenitur duplex contrarietas. Vna secundum accessum ad contrarios terminos, & talis contrarietas sola inuenitur in passionibus concupiscibilis: sicut amor & odium contrariantur. Alio modo per accessum, & per recessum respectu eiusdem termini, & talis contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis, sicut supra dictum est. Obiectum autem spei, quod est bonum arduum, habet quidem rationem attractiuum, prout consideratur cum possibilitate ad piscendum, & sic tendit in ipsum spes, quae importat quaedam accessum: sed secundum quod consideratur cum impossibilitate obtinendi, habet rationem repulsiuum: quia, ut dicitur in 3. * Eth. cum uentum fuerit ad aliquid impossibile, tunc homines discedunt, & sic respicit hoc obiectum desperatio: unde importat motum cuiusdam recessus, & propter hoc contrariatur spei, sicut recessus accessui.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod timor contrariatur spei secundum contrarietatem obiectorum, s. boni & mali. Haec contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis, secundum quod deriuantur a passionibus concupiscibilis: sed

dictum non fuit uerum, sed primum tantum: & consequenter aliud & aliud esse significabat, ut dictum est. Quia igitur aliud est nosse, quod A, est futurum, & aliud quod A erit, & differunt penes differentiam praesentis & futuri, quia dum cognoscitur quod A, est futurum, cognoscitur praesens preparatio futuri: dum cognoscitur uero quod A erit, cognoscitur ipsum futurum: & sensitua cognitioni non praesens, sed futurum repugnat, consequens est, quod licet sensitua pars non possit percipere quod quam timet, percussio comminatio erit, aut quod captio praedae separata erit, non prohibetur tamen percipere, quod futura est, sicut enim ouis uidens lupum, ex sensu speciebibus elicit, & percipit inimicum: ita canis uidens leporem sic distantem, elicit & percipit praedam futuri. Ni hil uideo huic obitare: futuritio, n. sicut & praeteritio, inter intentiones elicitas ex speciebus sensuatis numeranda uis. pp quod non est extra genus perceptibilium sensu: & est praesens, pp quod immutare potest sensituum partem, & later sub speciebus sensuatis in respectu ad alia animalia. Sicut enim inimicitia defertur cum speciebus sensuatis ex lupo ab oue, & non cum eiusdem sensuatis ab alio lupo: ita intentio futura pluuiae, praedae, lestonis, uindictae &c. defertur animalibus istis, & non aliis, nisi forte quis dicat, quod quia intentio futuri refert non ens: dicit enim habitudinem preparationis ad id, quod futurum est, quod constat non esse, & nisi cognoscatur preparatio illa, ut sic, non percipitur intentio futuri. Sed hoc non obstat uideatur, quia sicut animalia non negantur percipere possibile uel impossibile, ut sunt differentiae potentiarum, ut in litera dicitur in responsione ad secundum: ita nec huiusmodi intentiones futurorum. Quod autem animalia cognoscant possibile eis, uel impossibile, ex eo apparet, quod canis motus ad capiendam coturnicem in aliquanta distantia, eandem coturnicem magis sibi appropinquantem super arborem se locantem miratur, & desistit a motu appetens illam. haec enim diuersitas non ex parte appetitus, sed cognitionis prouenit: permanet siquidem in appetitu, sed apprehendit impossibilem sibi peruenitionem usque ad illam illic, quam prius alibi apprehendebat possibilem: neutrum tamen cognoscit comparando potentiam ad actum,

cap 3.2 me dio, tom. 5

D

E

Sn. q. 23. ar. 2. cor. fi. & p. sen. q. ar. i. c. & ad 3. & 3. diff. 26. q. 1. ar. 1. cor. & heri. q. 4. ar. i. c. ecc. 17. 10. 3.

q. 23. ar. 4.

actum, aut praesens futuro, aut id quod est ei, quod erit: sic enim cognoscere rationis proprium est: sed simplici praesentatione simul offertur, ut quoddam factibile, aut quoddam imminens, ita quod simul extrema quasi confunduntur oblata. Intellectus enim natus est adunata diuina, & e contra perfecte: vis autem sensitiua interior riuus quidam nobilis intellectus, nata est etiam distincta quasi unire, simplici tamen indistinctio: propter quod animalia non percipiunt sensu futura, neque possibilia, nisi quae imminet nunc, quasi perceptio eorum non tam se extendat ad futurum, quam ad quoddam praesens confusum, simili modo quo apud Grammaticos tempus praesens ponitur. Et sic simul saluatur litera, quod animalia non cognoscunt futura: quia non apprehendunt ipsa, ut quia erunt, aut non erunt, quod est proprie cognoscere futura. Et quia etiam ipsa esse futura non apprehendunt nisi imminet, quod est apprehendere intentionem futuri sub quodam praesenti confuso, & sustinetur quod animalia mouentur ab obiecto proprio, scilicet futuro apprehenso ad timendum, sperandum &c. Apprehendere enim sic intentionem futuri, sufficit ad haec, quod si alicuius satis, meliori innitatur rationi.

passionibus concupiscibilis: sed desperatio contrariatur ei solum secundum contrarietatem accessus & recessus.

AD SECVNDVM dicendum, quod desperatio non respicit malum sub ratione mali: sed per accidens quandoque respicit malum, in quantum facit impossibilitatem adipiscendi: potest autem esse desperatio ex solo super excessu boni.

AD TERTIVM dicendum, quod desperatio non importat solam priuationem spei, sed importat quandam recessum a re desiderata propter aestimatum impossibilitatem adipiscendi, unde desperatio presupponit desiderium, sicut & spes: de eo enim quod sub desiderio nostro non cadit, neque spem, neque desperationem habemus: & propter hoc etiam utrumque eorum est de bono, quod sub desiderio cadit.

ARTICVLVS V.

Utrum causa spei sit experientia.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod experientia non sit causa spei. Experientia enim ad uim cognitiuam pertinet. unde Philosophus dicit 10.2. * Ethicor. quod uirtus intellectualis indiget experimento & tempore: spes autem non est in uim cognitiua, sed in appetitiua, ut dictum est: ergo experientia non est causa spei.

¶ 2. Praet. Philosophus dicit in 2. Rhet. quod senes sunt difficilius spei propter experientiam. ex quo videtur quod experientia sit causa defectus spei, sed non est idem causa oppositorum: ergo experientia non est causa spei.

¶ 3. Praet. Philosophus dicit in 2. de calo, quod de omnibus enuntiare aliquid, & nihil praetermittere, quandoque est signum stultitiae: sed quod homo tenet omnia, ad magnitudinem spei pertinere uidetur: stultitia autem prouenit ex inexperientia: ergo inexperientia uidetur esse magis causa quam experientia.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. * Ethicor. quod aliqui sunt bonae spei propter multoties, & multos uicisse, quod ad experientiam pertinet. ergo experientia est causa spei.

RESPON. Dicendum, quod, sicut supra dictum est, spei obiectum est bonum futurum arduum possibile adipisci. Potest ergo aliquid esse causa spei, uel quia facit homini aliquid esse possibile, uel quia facit eum existimare aliquid esse possibile. Primo modo est causa spei omne illud, quod auget potestatem hominis, sicut diuitiae & fortitudo, & inter caetera etiam experientia: nam per experientiam homo acquirit facultatem aliquid de facili facienda, & ex hoc sequitur spes. unde Vegetius dicit in lib. de re militari. Nemo facere metuit, quod se bene didicisse confidit. Alio modo est

causa spei omne illud, quod facit alicui existimationem, quod aliquid sit sibi possibile: & hoc modo & doctrina, & persuasio qualibet potest esse causa spei: & sic etiam experientia est causa spei, in quantum scilicet per experientiam fit homini existimatio, quod aliquid sit sibi possibile, quod impossibile ante experientiam reputabat. Sed per hunc modum experientia potest esse causa defectus spei, quia sicut per experientiam fit homini existimatio, quod aliquid sibi sit possibile, quod reputabat impossibile: ita e conuerso per experientiam fit homini existimatio, quod aliquid non sit sibi possibile, quod possibile existimabat. Sic ergo experientia est causa spei duobus modis: causa autem defectus spei uno modo, & propter hoc magis dicere possumus eam esse causam spei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod experientia in operabilibus non solum causat scientiam, sed etiam causat quandam habitum propter consuetudinem, quod facit operationem faciliorem, sed & ipsa uirtus intellectualis facit ad potestatem facile operandi: demonstrat etiam aliquid esse possibile, & sic causat spem.

AD SECVNDVM dicendum, quod in senibus est defectus spei propter experientiam, in quantum experientia facit existimationem impossibilis. Unde ibidem subditur, quod eis multa euenerunt in deterius.

AD TERTIVM dicendum, quod stultitia & inexperientia possunt esse causa spei quasi per accidens, remouendo scientiam, propter quam uere existimatur aliquid esse non possibile: unde ea ratione inexperientia est causa spei, qua experientia est causa defectus spei.

ARTICVLVS VI.

Utrum in iuuenibus & in ebriosis abundet spes.

AD SEXTVM sic proceditur. Utrum iuuentus & ebrietas non sint causa spei. Spes enim importat quandam certitudinem & firmitatem. Unde ad Hebr. 5. Spes comparatur ancorae, sed iuuenes & ebrii deficiunt a firmitate: habent enim animum de facili mutabilem, ergo iuuentus & ebrietas non est causa spei.

¶ 2. Praet. Ea quae augent potestatem, maxime sunt causa spei, ut supra dictum est: sed iuuentus & ebrietas quaedam infirmitatem habent adiuuantem, ergo non sunt causa spei.

¶ 3. Praet. Experientia est causa spei, ut dictum est, sed iuuenibus experientia deficit. ergo iuuentus non est causa spei.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. Ethicor. quod inebriati sunt bene sperantes, & in 2. Rhet. dicitur, quod iuuenes sunt bonae spei.

RESPON. Dicendum, quod iuuentus est causa spei propter tria, ut Philosophus dicit in 2. Rhet. * & haec tria possunt accipi secundum tres condiciones boni, quod est obiectum spei, quod est futurum, & arduum, & possibile, ut dictum est. Iuuenes enim multum habent de futuro, & parum de praeterito: & ideo, quia memoria est praeteriti, spes autem futuri, parum habent de memoria, sed multum uiuunt in spe. Iuuenes etiam propter caliditatem naturae habent multos spiritus, & ita in eis cor ampliat: ex amplitudine autem cordis est, quod aliquis ad ardua tendat: & ideo iuuenes sunt animosi, & bonae spei. Similiter etiam illi qui non sunt passim repulsam, nec experti impedimenta in suis conatibus, de facili reputant aliquid sibi possibile: unde & iuuenes propter inexperientiam impedimentorum & defectuum, de facili reputant aliquid sibi possibile, & ideo sunt bonae spei. Duo etiam istorum sunt in ebriosis. scilicet caliditas, & multiplicatio spirituum propter uinum. Et iterum inconsideratio periculorum, uel defectuum. Et propter eandem rationem sunt omnes stulti, & deliberatione non utentes, omnia tentant, & sunt bonae spei.

Inf. q. 42. ar. 5. ad 1. & q. 45. ar. 3. cor.
in prin. 2. li. Ethic.
Ar. 1. huius q. 7. ca. 13. circa med. to. 6.
tex. 34. to. 2.
c. 8. iter fin. & me. to. 5. ar. 1. huius q.

Supra q. ar. 4. ad inf. q. 63. 4. ad 3. 3. q. 7. cor. 8. ar. 6. ad ver. q. 4. 3. cor. Lib. 4. 7. to. 5. q. 3. 2. ad 2. q. 33. ar. Glo. in p. ar. 1.